

Kartleggingsinstrument for selvopplevelsen ved psykose

Leif Jonny Mandelid

Spesialist i klinisk psykologi

Jeg vil anbefale et kartleggingsinstrument utviklet av psykiater Josef Parnas og medarbeidere (2005). Det er nyttig i diagnostikk og klinisk evaluering av ulike former for alvorlige mentale forstyrrelser innen schizofrenispekteret. Examination of Anomalous Self-Experience (EASE) er kanskje særlig anvendelig til utredning av prodromalfenomener, det vil si opplevelser som opptrer forut for en psykotisk episode. Manualen kartlegger forstyrrelser i opplevelser av selvet og tankenes struktur, snarere enn deres innhold. I fokus er forstyrrelser i opplevelsen av organisering av selvet som et naturlig og samlet utgangspunkt for egen atferd, tenkning og følelser. Det dreier seg om kartlegging av fenomener som er beslektet med subjektets opplevelsesmessige side av observerbare fenomener som negative symptomer og kognitiv svikt, nærmere bestemt svikt i personens opplevelse av jeg-het og eksekutivfunksjoner.

EASE bygger vitenskapsteoretisk og metodisk på begrepet intensjonalitet innen fenomenologien. Utgangspunktet er blant annet Merleau-Pontys persepsjonsfenomenologi. Instrumenter er en videreutvikling av Bonn-skalaen for diagnostisering av basissymptomer (Gross, Huber, Klosterkötter & Linz, 1987).

EASE er rettet mot å kartlegge fenomener knyttet til svikt eller endringer i personens selvopplevelse, det vil si den naturlige, automatiserte og før-reflekterte opplevelsen av tilstedeværelse i egen kropp, egne følelser, tanker og handlinger. Forfatterne understreker at EASE ikke må brukes i en akutt psykotisk fase av sykdommen, noe som er logisk ut fra at mange positive psykotiske symptomer, som vrangforestillinger og hallusinasjoner, er å forstå som uttrykk for sekundære bearbeidinger av en mer grunnleggende svikt i selvopplevelsen. Akutt psykose kan forstås som en følgetilstand av selvoppløsningen, eller bokstavelig talt schizofrenien, som et forsøk på å kompensere for kontrolltap, eller danne mening i kaos og forvirring.

Leddene i EASE består av operasjonaliserte kriterier for ulike typer av perseptuelle og tankemessige forstyrrelser, som representerer ulike nivåer av samlethet, sammenheng, kontroll og proporsjonalitet i selvopplevelsen, samt opplevd eiendomsrett til opplevelsene. Dette er fenomener som kan knyttes til forstyrrelser i personens opplevelse av identitet, realitetstesting, eksekutivfunksjoner, fremmedfølelse, uvirkelighetsfølelse og kroppsdysmorfe opplevelser. Det er flere hovedkategorier: kognisjon og bevissthetsstrøm; selvbevissthet og tilstedeværelse; kroppslige opplevelser; demarkasjon og transitiveisme; eksistensiell reorganisering. Mange ledd er illustrert med klare kliniske eksempler.

Forfatterne anbefaler autorisert opplæring i bruk av EASE, for å kunne bruke manualen reliabelt og forsvarlig. EASE-prosjektet ved Hvidovre Hospital i København tilbyr et tre dagers opplæringskurs (interesserte kan henvende seg til louise.dahl@hh.hosp.dk).

Referanser

Gross, G., Huber, G., Klosterkötter, J., & Linz, M. (1987). *Bonner Skala für die Beurteilung von Basissymptomen*. Berlin: Springer. Dansk oversettelse Handest & Handest (1995). København: Synthelabo.

Parnas, J., Møller, P., Kircher, T., Thalbitzer, J., Jansson, L., Handest, P., & Zahavi, D. (2005). EASE: Examination of anomalous self-experience. *Psychopathology*, 38, 236–258.